

školskom veku (*Mirko išiel vybrať z tašky, pero, knižku a potreby. — Môžeme už doniesť misky, jedlá, koldáče, torty a polievky? — A teraz sa predstaví mrkva, paradajka, hruška, mak a zelenina, ktorú som vypestoval. — Ale keď budeme rozdávať sladkosti a jedenie, čo máme, deťom hračky, veci, ale aj iné veci, bude nám omnoho lepšie.*)

Sémanticky blízke výrazy sa v teórii textu hodnotia ako prostriedky realizácie východiska. V detských spontánných hovorených komunikátoch sme ich nezaznamenali ako prostriedky na začlenenie novej výpovede do predchádzajúceho textu, ale vo výpovedne najdynamickejšej časti, teda v úlohe rémy. Z toho vyplýva, že rémou je výraz, ktorý sa v okolí predchádzajúcich lexém často vyskytuje, vzhľadom na textové okolie je očakávaný. Inventár tematických postupností známych z písaného textu doplníme o **tematickú postupnosť s priebežnou rémou**. Takto hodnotíme nadväzovanie výpovedí v prípade, ak sa na mieste najdynamickejšej časti výpovede nachádza slovo vyvoditeľné z predchádzajúceho kontextu.

Záver. Jazykový prejav detí mladšieho školského veku sa z hľadiska tematickej štruktúry vyznačuje:

a) výstavbovou stereotypnosťou, spôsobenou jednak uplatňovaním obmedzeného repertoáru tematických postupností (tematizácia rémy a priebežná téma vo vnútri replík, modifikácia hypertémy medzi replikami), ale aj jazykových prostriedkov ich vyjadrenia (doslovné opakovanie, pronominalizácia, kongruencia),

b) nízkym stupňom výpovednej dynamiky, t. j. výpovedami, v ktorých informácie známe z predchádzajúceho kontextu alebo z neho vyvoditeľné nie sú len prostriedkom začlenenia novej výpovede do predchádzajúceho kontextu, ale aj rémou výpovede.

Uvedené zistenia podporujú opodstatnenosť komunikatívneho modelu vyučovania materinského jazyka v najnižších ročníkoch základnej školy, preferujúceho rozvíjanie komunikačnej kompetencie detí pred poznávaním jazykového systému.

Ukážka zo spontánnej komunikácie 9-ročných detí

— výborne krásna rozprávka ≥ a bol veľmi malý ≥ čo sa tak to všetko končí ~ ale my sa nebudeme zdržiavať ako končia rozprávky lebo rozprávky sa
— ale ďalšia sa len začína ≥ poviem vám rozprávku = VTI PNŮ
— ale to už posledná sa bude začínať, ktorú nám vyrozpráva = LENA
— Lena môžeš začať rozprávku vymyslenú
— V tichom lese žili päť zvieratká ≥ medvedík raz povedal ≥ chcem sa naučiť lietať ≥ a sa mu smiali ≥ ak sa chceš naučiť lietať ≤ ~ § chcem ísť na školu ≥ tak = a išiel ≥ bola zima ~ a tote čo ostali zvieratká tak išli sa korču-

lovať ≥ lišiačik vymyslel korčule ≥ korčuľovali sa a korčuľovali ≥ a zrazu spadol vlčík ≤ zachytil zajačika ≤ ten TIEŽ spadol aj lieskohryzka a tá si zlomila nohu ≥ a išla do nemocnice ≥ potom napísali list čiernemu bocianovi ≥ ktorý bol vodca bocianov ≥ a ten bol v Afrike ≥ a ešte predtým sa pýtali ≤ že pôjdu hľadať liek na ≈ § na vyliečenie Lieskohryzky ≥ a napísali ten list ≥ poslali ho ≥ dlho ho nebolo ≥ toho listu ≥ = ale ≈ prišla radostná správa ≥ a tam bolo napísané ≥ sme v Afrike ≤ ale nevieme ≤ KDE je zázračné baobo ≤ ~ baobo ≥ ≈ a = a vtedy prišiel AJ medvedík s vrtuľníkom ≥ nasadli ≤ a medvedík povedal ≥ ZAJAČIK ≥ ty choď po žaby ≤ aby sme bociana mali čím obslúžiť ≥ a ty LIŠIAČIK choď ~ po ~ po ~ mrkvu ≈ už ≈ bolo ≈ boli tu koše ≤ ale zajačika a lišiačika tu NEBolo ≥ a = a = potom sa ponáhlal VLČIK ≤ ~ vlčík ≥ ~ aby prišiel ku medvedíkovi ≥ prišiel ≥ a už lietali ≥ medvedík sa chcel pozrieť na mrkvu ≥ a tam vidí lišiačika ≤ ~ TEN vyskočí ≤ a otvorí druhý koš so žabami ≥ a ~ tam nájde zajačika ≥ a potom už leteli všetci ≥

— a ako sa to skončilo

— že potom všetci spolu žili ≥

— ako KAŽDÁ rozprávka končí ≥ (*sklamane*) teraz JA chcem ≥

— ešte JA som nič nehovorila

— PRVÁ

— DRUHÁ

— dobre tak môžeš ty

— to bude ufúľané prasiatko Ňufko = ŤAPKA

Na kraji lesa stála MALÁ chalúpka ≥ v nej žila svinka Pinka ≤ mala syna Ňufka ≤ a ten mal bračeka Fifčeka ≥ Fifček bol starší ako Ňufko ≤ ale mal HORŠÍ rozumček ≥ AKÚ hlúposť povedal Ňufko ~ FIFČEK mu uveril ≥ TAK začneme ≥ ČO myslíte PREČO je Ňufko taký špinavý ? ≥ NO: lebo je špinavý ≤ a NECHce sa umývať ≥ a tak to aj vyzerá ≥ Ňufko sa nechce umyť stále sa Fifčekovi vyhovára ≥ vraví napríklad ≥ od vody sa robia vyrážky ≥ voda je nepriateľom človeka ≥ a iné ≥ a Fifček mu Povedal ≥ veď vieš že si múdry chlapček a to čo ty vravíš je pravda ≥ Fifček sa dovolil Ňufkovi neumývať ≥ a tak to aj vyzeralo ≥ mamička keď prišla a zbadala akého má špinavého synčeka zvolala ≥ ty SVINKA! ≥ a Ňufko sa začal smiať ≥ veď SOM svinka ≥ nie? ≤ mamička povedala ≥ ja by som vymyslela takú NADÁVKU že by si sa umýval STOKRÁT do dňa ≥ ale Fifček povedal ≥ ~ to by som chcel VIDIEŤ ≥ ale Ňufko bol rád ≤ že Fifček drží s ním ≥ mamička povedala ≥ a už som si ju aj VYmyslela ≥ AK sa ne-bu-deš učiť ~ a umývať NIKTO sa NEbude s tebou hrať ≥ v celom lese sa všetky zvieratká umývajú ≥ len TY ~ nie! ≥ nie prasiatko Ňufko Ťapka ale PRASA ≥ NEučesané NEumyté ako somárík Ponárik ktorý býva v našom lese ≥ a Ňufko povedal ≥ NEBUDEM A NEBUDEM A NEBUDEM ≥ ...